

3. Які, на думку О.А. Скугаревського, два основні аспекти ставлення людини до власного тіла?

Завдання для самостійної роботи:

• Прочитати статтю: О.А. Скугаревский, С.В. Сивуха «Образ собственного тела: разработка инструментов для оценки» стаття / Психологический журнал, 2006, №2, проаналізувати

• Провести тестування «Образа власного тіла», проаналізувати результати: який з двох компонентів(перцептивний, або оціночний), або обидва, потребують корекції.

• Розробити початкову програму корекції образу тіла, спираючись на результати тестування «Образу власного тіла» і на методики 2-10.

Зайка А. Ю.

Тема: Методика і організація дослідницької діяльності у старшій школі

Ключові поняття теми: методика, метод, дослідницька діяльність, старша школа, гіпотеза, експеримент, теорія, вміння, дослідницька компетентність

Використана та рекомендована література:

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учеб. пособ. / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 140 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навч. посібник/ І.М.Грищенко, О.М.Григоренко, В.О.Борисейко. – К.: Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2001. – 186 с.
3. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б.Захожай, Д. Л. Єрін. – К. : ЦНЛ, 2004. – 212 с.
4. Кілінська К. Науково-дослідна робота студентів в Україні.- Чернівці, Вид-во ЧДУ, 1997.
5. Клименюк О. В. Технологія наукового дослідження : авторський підручн. / О. В. Клименюк. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. – 308 с.
6. Клименюк О. В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження : авторський підручн. / О. В. Клименюк. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – 398 с.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник/О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.

8. Мартинюк А. П. Основи наукових досліджень у лінгвістиці : навч.-метод. посіб. / А. П. Мартинюк. – Харків, 2007 – 40 с.

Матеріал до теми

Дослідницька діяльність учнів сьогодні стає важливою складовою не тільки гімназичної і ліцейської освіти, а й шкільної освіти взагалі. З кожним роком набирають все більшу кількість школярів які є учасниками конкурсів дослідницьких робіт та конференцій. Стрімкий розвиток конкурсного руху – показник того, що педагогічна громадськість усвідомлює дослідницьку діяльність учнів як невід’ємну частину освітнього процесу. Це обумовлено змінами в сучасному суспільстві, які вимагають коректування цільових установок в освіті і перегляду використовуваних методів: акцент переноситься на формування в учнів здатності самостійно мислити, добувати і застосовувати знання, чітко планувати дії. На перше місце сьогодні ставлять розвиток мислення учнів, а обсяг знань – на друге. Тому проблема дослідницької діяльності учнів стає все більш актуальною як в теорії, так і в практиці сучасної шкільної освіти.

Таким чином, організація дослідницької діяльності учнів вимагає науково обґрунтованого підходу і вирішення комплексу задач організаційного плану (перш за все організаційно-методичних та інформаційних).

Однак, незважаючи на активну розробку проблем, пов’язаних з дослідницькою діяльністю учнів, залишається досить велике коло питань, які потребують висвітлення. До них відноситься, зокрема, проблема організації досліджень учнів в освітній галузі «філологія». Зауважимо, що питання дослідницької діяльності учнів розробляються переважно на матеріалі природничо-наукових дисциплін. Одна з причин, на наш погляд, полягає в наступному. Шкільне навчання філологічним дисциплінам побудовано таким чином, що мова є зведенням чітких правил і норм, і горизонти наукового дослідження мови за цими правилами не проглядаються ні для учнів, ні для вчителів. Проблема кадрового забезпечення керівництва дослідженнями учнів – окрема велика проблема, яка потребує вирішення на іншому рівні. У центрі нашого уваги питання організації дослідницької діяльності учнів в галузі лінгвістики.

Зупинимось детальніше на цілях дослідницької діяльності учнів. Головна мета – ввести учнів у світ науки, познайомити з основами наукового підходу до мовних явищ, долучити до науки як особливої

форми культури. Причому це залучення не є самоціллю, а розглядається як ефективний засіб педагогічного впливу. У дослідницькому досвіді школяра формуються ціннісні орієнтації і особлива потреба пізнавати навколишній світ науковими способами, необхідна, зокрема, і для майбутньої професійної діяльності. А чи виросте з юного дослідника науковець або просто допитливий і відкритий до нового людина, не представляється важливим, оскільки головний результат цієї роботи – формування та виховання особистості, яка володіє дослідницькою технологією на рівні компетентності. Таким чином, дослідницька діяльність учнів відіграє двояку роль: з одного боку, це формування наукового світогляду і прилучення учнів до традицій української наукової школи, а з іншого – розвиток особистості, оскільки здійснення дослідницької діяльності сприяє реалізації школярами особистісного потенціалу.

Перерахуємо конкретні вміння, які формуються в учнів у процесі роботи над дослідженням:

– вміння пов'язані з розумовою діяльністю: це сукупність таких спеціальних якостей, як уміння бачити проблему (проблематизація), цілепокладання і формулювання завдань, обґрунтований вибір методів, планування власної діяльності, вміння організувати дослідний процес, рефлексувати результати наукового пошуку;

– комунікативні: уміння чітко і ясно формулювати свої думки, доводити вибір власної позиції, вміння слухати інших, знаходити компроміс, брати участь в дискусії, володіння навиком публічного виступу;

– презентаційні: побудова усної доповіді (повідомлення на конференції), вибір форм наочної презентації результатів дослідження, виготовлення наочних посібників;

– пошукові: вміння вибирати потрібне інформаційне джерело, знаходити інформацію по каталогах, в гіпертексті, в Інтернеті, формулювання ключових слів;

– інформаційні: структурування інформації, виділення головного, передача інформації в різних формах: тези, конспект, реферат, анотація.

Дослідницька компетентність включає і світоглядний компонент, який передбачає компетентність випускника як носія певних культурних цінностей.

Таким чином, дослідницька компетентність (самостійне практичне володіння технологією дослідження) – це здатність освоювати і застосовувати на практиці методи наукового пізнання, вміння отримувати,

обробляти інформацію, володіти сучасними можливостями комунікацій.

Розглянемо, як співвідноситься навчально-дослідницька діяльність з іншими видами творчих робіт школярів.

Необхідно виділити наступні типи творчих робіт учнів:

– проблемно-реферативні – творчі роботи, написані на основі декількох літературних джерел, які передбачають зіставлення даних різних джерел і на основі цього власне трактування поставленої проблеми;

– експериментальні – творчі роботи, написані на основі виконання експерименту, описаного в науці і має відомий результат. Носять скоріше ілюстративний характер, припускають самостійну трактування особливостей результату в залежності від зміни вихідних умов;

– описові – творчі роботи, спрямовані на спостереження і якісний опис якого-небудь явища. Можуть мати елемент наукової новизни. Відмінною особливістю є відсутність коректної методики дослідження.

– дослідні – творчі роботи, виконані за допомогою коректної з наукової точки зору методики, що мають отриманий за допомогою цієї методики власний експериментальний матеріал, на підставі якого робиться аналіз і висновки про характер досліджуваного явища.

Таким чином, відмінність дослідницької діяльності полягає в тому, що вона передбачає факт пошукової активності, аналіз отриманих результатів, їх оцінку, з тим, щоб в подальшому скоригувати відповідним чином своє дослідницьке поведіння.

Розглянемо докладніше специфіку дослідницької діяльності учнів. Для цього можна порівняти навчальний дослідження з науковим. З питання розрізнення науково-дослідницької роботи і навчально-дослідницької немає єдиної думки. Ми стоїмо на тих позиціях, що головна мета навчального дослідження принципово відрізняється від такої в сфері науки.

Наукове дослідження – це «виробництво дисциплінарно організованого знання». Таким чином, в сфері науки головною метою є виробництво нових знань. Мета ж дослідницької діяльності школярів полягає в освоєнні наукового методу пізнання дійсності, придбання суб'єктивно нових знань (знань, які є новими для конкретного учня). Головною метою тут є розвиток здатності до дослідницького типу мислення, а не отримання об'єктивно нового результату у науці. Однак в психологічному аспекті навчальний і наукове дослідження близькі, загальними для них є і етапи пізнавальної діяльності.

Таким чином, керівник учнівської дослідницької роботи повинен віддавати собі звіт в тому, що критерій новизни стосовно до досліджень школярів відносний. Науковою цінністю володіють далеко не всі шкільні роботи. Хоча, безумовно, можливі учнівські дослідження, які вносять певний вклад в науку і володіють не тільки практичною, а й теоретичною значимістю. Але це, скоріше, виняток, ніж правило. Педагогічна цінність дослідницької діяльності учня полягає, перш за все, в розвитку його особистісних якостей. Навчальне дослідження – це дидактичний засіб, яке дозволяє виробляти специфічні вміння і навички дослідження в учнів, а саме:

- проблематизація (формулювання проблеми і постановка завдань, що випливають з цієї проблеми);
- цілепокладання і планування діяльності;
- вибір і освоєння відповідної методики дослідження;
- пошук і відбір потрібної інформації;
- власне проведення дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, формулювання висновків);
- рефлексія;
- представлення результатів своєї діяльності.

Дослідження для того, хто навчається – це можливість максимально розкрити свій творчий потенціал, проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, а потім публічно продемонструвати досягнутий результат.

Практичні завдання:

1. За допомогою пошукової системи складіть перелік сайтів філологічного напрямку у мережі Інтернет, зробіть аналітичний огляд одного з них (публікації, проблематика та ін.)
2. Створіть пам'ятку для учнів «Як підготувати доповідь для конференції».
3. Розробіть планування індивідуальних занять з учнями по виконанню дослідницьких робіт.

Контрольні запитання:

1. Які функції виконує наука у житті суспільства?
2. Які риси визначають саме науковий метод дослідження?
3. Чим відрізняється спостереження від експерименту?
4. Чому необхідно чітко дотримуватися визначеної послідовності методів дослідження?

5. Науково-педагогічна діяльність в середніх загальноосвітніх закладах України та за кордоном.

6. Назвіть основні типи науково-дослідних установ України.

7. Які структура, форми і зміст дослідницької діяльності у старшій школі?

8. Охарактеризуйте методика розвитку в старшокласників основних дослідницьких умінь та навичок у процесів вивчення філологічних дисциплін.

Навчальні тести:

1. Метод науково-педагогічного дослідження – це

а) шлях вивчення і опанування складних психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивних закономірностей навчання і виховання;

б) шлях дослідження, теорія, навчання;

в) розумовий процес, спрямований на обґрунтування якого-небудь положення чи одержання нового висновку з декількох посилок;

г) теоретичний метод дослідження різних явищ, процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) чи ідеальних (знакових, математичних)

моделей.

2. Методика – це:

а) сукупність способів і прийомів пізнання.

б) вчення про науковий метод пізнання.

в) певна послідовність дій, спосіб організації дослідження;

г) це вчення про структурну побудову, логічні конструкції, методи і принципи розв'язання наукової проблеми

3. Гіпотеза дослідження

а) один із засобів графічного представлення кількісних даних;

б) розташована на площині геометрична конструкція, система крапок, деякі з яких з'єднані відрізками; одна з найпростіших моделей взаємодіючих систем;

в) методологічна характеристика дослідження, наукове припущення, висунуте для пояснення якого-небудь явища і потребує перевірки на досвіді і теоретичному обґрунтуванні для того, щоб стати достовірним

науковим знанням:

г) структурно-композиційна одиниця тексту, розділу книги, статті.

4. Узагальнення – це:

а) логічний загально-науковий метод, що полягає в змалюванні тих ознак чи аспектів об'єкта вивчення, які перешкоджають розгляду його в чистому вигляді;

б) полягає у виявленні спільних рис, особливостей й на їх основі розробка висновків у формі загальних положень;

в) змалювання чогось мовними засобами;

г) осмислення наукових фактів.

5. Дослідження тексту як знакової системи, що перебуває у зв'язку з іншими системами, а також взаємодії різних кодів, дискурсів, які переплітаються у тексті передбачає:

а) семіотичний метод;

б) історико-генетичний;

в) інтертекстуальний метод;

г) герменевтичний метод.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати матеріал за підручником Крушельницька О.В. *Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник /О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.*

Розділ 3. Організація науково-дослідної роботи в Україні (С. 36-63.):

1. *Організаційна структура науки.*

2. *Пріоритетні напрями розвитку науки.*

3. *Система підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів.*

4. *Науково-дослідна робота студентів.*

Визначити напрями розвитку науки та проаналізувати систему підготовки науково-педагогічних кадрів.

2. Опрацювати питання за підручником Мартинюк А. П. *Основи наукових досліджень у лінгвістиці : навч.-метод. посіб. / А. П. Мартинюк. – Харків, 2007 – 40 с.*